

References

1. Naval Mobile Construction Battalion ONE. Mission [Electronic resource] / Official website of The United States Naval Construction Force. – Regime to access: <http://www.public.navy.mil/seabee/nmcb1/Pages/mission.aspx>. – Title from screen.
2. Seabees Break Ground on Maritime Operations Center in Ukraine [Electronic resource] / Official Website of the United States Navy. – Regime to access: http://www.navy.mil/submit/display.asp?story_id=101829 (07.08.2017). – Title from screen.
3. Viiskovo–Morski Syly Zbroinykh Syl Ukrainy. Pryznachennia VMS [Elektronnyi resurs] / Ofitsiinyi veb–sait Viiskovo–Morskykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy. – Rezhym dostupu: <https://navy.mil.gov.ua/index.php/about/pryznachennya–vms>. – Nazva z ekranu.
4. Spysok korabliv i suden Viiskovo–Morskykh Syl Ukrainy [Elektronnyi resurs] / Vilna entsyklopediia «Vikipediia». – Rezhym dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%B2_%D1%96_%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD_%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE–%D0%9C%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_%D0%A1%D0%B8%D0%BB_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (12.07.2017). – Nazva z ekranu.
5. Baza v Ochakove: amerikantsev podozrevalui v namerenii razmestit udarnoe vooruzhenie [Elektronnyi resurs] / Internet–gazeta «Vesti». – Rezhim dostupa: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=2919924> (11.08.2017). – Nazvanie s ekrana.
6. Bovdunov A., Chursina M. V opasnoy blizosty: zACHEM amerikantsi stroyat voenno–morskuyu bazu v ukrainskom Ochakove [Elektronnyi resurs] / Avtonomnaya nekommercheskaya organizatsiya «TV–Novosti». – Rezhim dostupa: <https://russian.rt.com/us/r/article/417991–amerikancy–voennaya–baza–ukraina> (11.08.2017). – Nazvanie s ekrana.

Vonsovych O. S., PhD in Political Science, associate professor of international relations department of Private Joint Stock Company «Higher educational institution «University of Central Europe» (Ukraine, Kyiv), sefinrof@ipnet.ua

American military base in Ukraine: myth or reality?

The purpose of this article is to investigate the possibility of the presence of an American military base on the territory of Ukraine within the framework of the construction of the Naval Operations Management Center of the Ukrainian Navy at the naval base in Ochakov. During writing, the author used the following methods: analysis, synthesis, comparison, induction, deduction. The main obtained conclusions are as follows: the US military and strategic interests in the construction of the Center are quite ambitious; the highest political and military leadership of Ukraine should already make appropriate decisions regarding the fact that our state is fully able to build military facilities on its own and, within the framework of the national program of military development, to defend its territorial integrity; Ukraine continues to upset its own military–industrial complex, in which the Naval Operations Management Center of the Ukrainian Navy is one of the strategically important elements, and therefore must be exclusively Ukrainian.

Keywords: construction, military base, national security, defensive capacity, Navy, Ukraine, The United States of America.

* * *

УДК 323.2

Ищейкін К. Є.,
народний депутат України
(Україна, Київ), vppp.idp@gmail.com

СПІВВІДНОШЕННЯ КОЛЕКТИВНОГО ТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО У ПРОЦЕДУРАХ БЮДЖЕТУ УЧАСТІ

Проаналізовано теоретичні обґрунтування відмінностей між інтересами індивідів та громадських об'єднань у ході деліберативних процедур. Розглянуто нові інституційні рамки, які пропонує бюджет участі, в яких структуризування дискусій у публічній сфері відбувається без допомоги спеціальних посередників – колективних учасників. Недоліки участі громадських об'єднань у публічних дискусіях полягають у поступовій втраті ними зв'язку з громадянами, розмиванні відповідальності, формуванні непрозорого середовища. Водночас індивідам характерна надмірна зосередженість на власних інтересах та брак знань і навичок для ведення дебатів. Крім того, ізоляція деліберативних практик від участі суспільних рухів і громадських організацій призводить

до деполітизації публічного дискурсу. Відзначено, що за умови нездатності громадян впливати на правила ведення дискусій та непрозорості процедур прийняття рішень бюджет участі може стати новою формою політичного панування, що немає нічого спільного з процесом демократизації.

Ключові слова: бюджет участі, включення, деліберативна демократія, громадяни, громадські об'єднання, участь.

Одним з основних недоліків представницької демократії є її орієнтація на задоволення потреб посередників у вигляді політичних партій та членів законодавчих органів, обраних на прямих і загальних виборах. Її надмірна зацикленість на представниках призвела до ігнорування інтересів громадян та їх об'єднань, що змусило теоретиків по–новому підійти до розуміння «включеності» та сформулювати концепції учасницької, асоціативної та деліберативної демократії. Однак останні також не позбавлені певних недоліків, що яскраво проявляється у ході застосування нового механізму залучення громадян до процесу прийняття рішень – бюджету участі. Певне неспівпадіння інтересів індивідів та їх колективів – різноманітних громадських об'єднань та неурядових організацій, з одного боку – утруднює ефективне вирішення бюджетних питань, а з іншого – відкриває нові можливості для удосконалення демократичних механізмів.

А. М. Янг критично підійшла до традиційного розуміння ідеалу включеності та участі в політичному процесі [16]. Акцентуючи увагу на процесуальних аспектах включеності в демократичний політичний процес, вона виходить з того, що нормативна легітимність демократичних рішень ґрунтується на тому, до якої міри включені, або, принаймні, мають можливість участі в процесі прийняття рішень ті, хто відчує на собі наслідки обраного політичного курсу. Тобто на перше місце виходить не так діяльність, скільки регулювання об'єктивних умов включеності в демократичний процес, що в свою чергу, пов'язується з процесуальними рамками участі в прийнятті політичних рішень. Дослідниця дає більш розширене тлумачення проблеми включеності, а оскільки її концепція розглядає її не як мету, а умову демократії. Реальна демократична участь в політичному процесі не може бути зведена до репрезентативності, що забезпечує представництво інтересів громадян в рамках обговорення проблем, а участь не повинна обмежуватися формами політичної взаємодії в рамках представницької демократії. Реальними умовами включеності в демократичний процес дослідниця вважає не тільки соціально–економічні чинники політичної участі, але перш за все процесуальні, пов'язані з процедурою, що забезпечує людині право бути почутою і зрозумілою, її автономність і можливість скористатися юридичними гарантіями своїх політичних прав на всіх рівнях, починаючи від муніципального громадянського права до міжнародного права, а також права, що гарантує особистості участь у демократичному процесі [5, р. 200–201].

Нове розуміння включення сприяло формуванню концепції демократії участі, що передбачає максимальне залучення громадян до процесів управління та прийняття рішень. Активне залучення громадян найактивніше відстоювалася філософом–прагматиком Дж. Дьюї [6]. Неорганізовані індивіди можуть привнести нестратегічне знання, практичні навички, що нададуть політиці більше здорового глузду, чи,

принаймні, забезпечать від скочування до захисту інтересів окремих груп. З точки зору політичного представництва, рішення розширити політичний простір шляхом його відкриття для всіх громадян сприяє кращому розумінню проблем виборців та підвищує ефективність державного управління.

Водночас деякі вчені пропонують розрізнити поняття демократії участі та асоціативної демократії, вказуючи на відмінність цих моделей. Якщо демократія участі фокусує увагу на індивідуальній активній участі громадян у суспільному житті суспільства, то асоціативна демократія підкреслює роль різноманітних громадських інститутів, які, як вказує Е. Геллнер, протистоять державі, врівноважують її, і водночас перебувають знаходяться під її контролем і заступництвом [9, р. 22].

Один з перших авторів концепції асоціативної демократії П. Херст зазначав, що вона «висуває наступну ключову умову: для досягнення індивідуальної свободи та всезагального добробуту необхідно, щоб якомога більша кількість питань суспільного регулювання були передані у відання добровільних і самоврядних об'єднань. Асоціативна демократія прагне узгодити цінності свободи та особисті інтереси, забезпечивши при цьому ефективне вирішення суспільних завдань [12]. В свою чергу Дж. Коен та А. Арато [4] вважають, що асоціації відіграють ключову роль як посередники між неформальною громадською думкою та політичною системою.

У 2000 році М. Уоррен зробив першу спробу системно оцінити внесок громадських об'єднань у розвиток демократії. На його думку асоціації досягли привілейованого місця у політичній структурі сучасних суспільств, контролюючи низку аспектів політичного порядку денного [15, р. 56–58]. М. Уоррен проаналізував різноманітні групи асоціацій з точки зору їх здатності формування громадянина, ініціювання політичних дискусій, створення публічних інститутів, стимулювання ринкової активності. До негативних рис, що супроводжують явище добровільних об'єднань, він відносить надмірну солідарність, що придушує інакомислення та дискусійність, сприяючи публічному обговоренню певних питань за межами таких об'єднань. Відповідно, громадянське суспільство американський дослідник визначає як сферу соціальної організації, всередині якої превалюють відносини між добровільними асоціаціями, що зумовлює їх неполітичний характер і орієнтацію на досягнення суспільно-корисних цілей.

До сьогодні громадським об'єднанням вдавалося відігравати провідну роль у взаємодії між державою та громадянським суспільством, що відповідає деліберативній теорії Ю. Хабермаса, яка розглядає публічну акцію як таку, що складається з двох етапів: 1) власне деліберация, що відбувається поза інститутами та асоціаціями, але яка включає усіх громадян у неформальному публічному просторі; 2) формалізація дискусій, зокрема і громадської думки, що висловлюється через асоціації, які можуть здійснювати вплив на інституційні делібератії [10]. Такий підхід виходить із ліберальної ідеї про громадянське суспільство, що передбачає відділення публічної сфери від соціальної, а асоціації відіграють роль посередника

і беруться за структурування неформальних дебатів між громадянами.

Ю. Хабермас розглядає громадянське суспільство як публічну сферу, розташовану між особою та державою, в якій відбувається комунікація між ними. Він також сформулював ключове поняття – публічності, яка спершу формувалася у дополітичному просторі (різноманітні клуби, дискусійні кружки, де обговорювалися різноманітні публічні питання), але з поширенням газет і журналів набувала дедалі більше політичних рис і претензій на участь у державному управлінні. Створення представницького органу в Англії у кінці XVII ст. засвідчило вихід політично активної громадськості на історичну арену. Ця громадськість розглядає суспільне життя виходячи з категорій закону, який у громадській думці визнається як загальний і розумний. Тобто відмова від природного закону панування і перехід до визнання правового закону є ознакою формування громадськості [11, р. 27–73]. На думку Ю. Хабермаса, у центрі громадянського суспільства перебувають добровільні об'єднання, що перебувають поза рамками держави і економіки, які дають громадянам можливість самостійно керувати і діяти всупереч владі, заснованій на традиції, силі і ритуалі [11, р. 73, 127].

Однак бюджет участі (БУ) пропонує нові інституційні рамки, в яких безпосереднє структурування дискусій у публічній сфері відбувається без допомоги спеціальних посередників. Іншими словами громадяни включаються до процесу прийняття рішень як суб'єкти політики, що вимагає вироблення спеціальних процедур. Таким чином БУ змушує органи публічної влади змінюватися у відповідності до потреб нових учасників процесу прийняття рішень [3] і створює нові правила та процедури, що пом'якшує спонтанність громадянського суспільства [1, р. 103].

Еволюція БУ у Порту-Алегрі підтверджує цю тенденцію. Після першого року експерименту муніципалітет негативно оцінив діяльність асоціацій, які вимагали вирішення проблем, що не входили до його компетенції. Підозрюючи їх у маніпуляціях у ході зустрічей та схильності до популізму, місцева влада вирішила змінити спосіб залучення громадян до обговорення бюджетних питань: окрім представників суспільних рухів і громадянських об'єднань суб'єктами політики стали й усі громадяни [2, р. 31–37].

У низці випадків запровадження широкої, інклюзивної моделі залучення громадян до бюджету участі було зумовлене тим, що політики визнавали той факт, що асоціації втратили частину своєї здатності структурувати громадську думку і відірвані від потреб громадян, однак все ще виступають як представницькі структури, що має мало спільного з демократичними і горизонтальними тенденціями у сучасних суспільствах.

Прихильники БУ часто виступають із критикою діяльності громадських об'єднань, яка розглядається у низці наукових розвідок, що ставлять під сумнів позитивні наслідки діяльності асоціацій для суспільства як цілого [7], оскільки їх зв'язок з громадянами ослаблюється і дедалі більше уваги вони приділяють досягненню власних, вузьких цілей [13]. З точки зору політиків асоціації ускладнюють поділ відповідальності і запобігають формуванню прозорішого демократичного

середовища, а процедура бюджету участі в свою чергу пропонує новий спосіб формування публічного інтересу, що враховує інтереси індивідів як цілого.

Не дивно, що політики, підтримуючи запровадження БУ, намагаються дистанціюватися від громадянських об'єднань шляхом: 1) відкритості участі у вирішенні бюджетних питань для усіх громадян; 2) підвищення прозорості дебеліративних процедур та зростання ролі органів виконавчої влади. Асоціації перешкоджають досягненню першої цілі, а реалізація другої передбачає створення нового, відокремленого політичного простору з новими правилами і процедурами, позбавленого недоліків домінування неурядових організацій.

Так у Порту-Алегрі через незадовільні результати першого циклу процедура БУ була удосконалена, виходячи з математичних обчислень та правила «одна особа – один голос», даючи змогу усім громадянам брати участь та контролювати діяльність виконавчого органу, що стало центральним елементом експерименту. Іншими словами, публічний інтерес повинен формуватися у результаті публічних обговорень, в яких беруть участь усі громадяни, а не представники організацій, навіть і неурядових. Така трансформація публічної сфери є проявом раціоналізації громадянського суспільства через деліберативні процедури на протигагу традиційним інструментам тиску, що сприяють клієнтським відносинам між політичною сферою та громадянським суспільством.

Хоча БУ передбачає інші політичні акценти, оскільки виконавча влада безпосередньо пов'язана з громадянами, однак посилення контролю за органами виконавчої влади призводить до його ослаблення за законодавчою владою, що, до певної міри, вигідно політичним партіям, оскільки дає їм змогу діяти без достатнього соціального і політичного контролю. На цю ваду БУ слушно вказують прихильники асоціації, ставлячи питання про те, хто зможе проконтролювати діяльність представницького органу.

Основний недолік участі неорганізованих індивідів полягає у тому, що їм важко солідаризуватися з іншими і вони схильні відстоювати власні, партикулярні інтереси. Іншими словами, індивіди представляють насамперед себе, в той час як асоціації представляють громадян перед лицем публічної влади, тобто вони є безсумнівними виразниками загального, публічного інтересу. Історично вони тривалий час захищали права індивідів, що дає їм підстави розраховувати на збереження привілеїв і сьогодні. Однак, якщо політики вважають, що асоціації більше не здатні структурувати громадську думку, то для них БУ означає перемогу індивідуалізму та неможливість структурування публічного інтересу. У цьому конфлікті проявляється суперечність між представницькими і деліберативними практиками.

Прихильники участі громадських об'єднань та асоціацій прагнуть довести, що проблеми легітимності у політичній системі, базовані на всезагальній участі, породжуються насамперед відсутністю належних навичок у неорганізованих індивідів, які не мають знань про законотворчий процес і суть обговорюваних питань, досвіду ведення публічних дискусій тощо. Тобто відкрита для всіх процедура буде перепорою для появи громадян-експертів з достатньою кваліфікацією, що

робить громадян беззахисними перед маніпуляціями з боку органів публічної влади та політиків. Таким чином робиться спроба перегляду відносин між органами публічної влади та громадянським суспільством: замість дискусій з експертами будуть проводитися зустрічі з некваліфікованими громадянами.

У контексті деліберативних практик особистий досвід громадян є радше недоліком, ніж перевагою. Неорганізовані індивіди надто переймаються власними потребами, які можуть обмежити їх спроможність: 1) розуміти суть проблем, що виходять за рамки їх повсякденного життя, 2) дотримуватися системного підходу, оскільки по мірі вирішення власних проблем, вони можуть забути про інші, більш комплексні.

Крім того універсальність та інклюзивність деліберативних процедур дає можливість органам публічної влади усувати з політичної арени конкурентів – опозиційних громадських рухів чи критично налаштованих неурядових організацій. Так, мешканці надто переймаються вирішенням конкретних проблем, не ставлячи незручних запитань про необхідність здійснення масштабних реформ щодо принципів фінансування органів місцевого самоврядування, механізмів перерозподілу матеріальних благ тощо, які піднімаються у випадку участі громадських об'єднань і соціальних рухів. У низці експериментів з БУ асоціації вимагали встановлення таких рамок дискусій, що давали б змогу обговорювати набагато серйозніші проблеми, ніж просто розподіл мізерних бюджетних ресурсів. Це викликало незадоволення у політиків, які воліли задовольняти конкретні потреби виборців, уникаючи питань про причини, що змушують мешканців конкурувати між собою за обмежені фінанси муніципалітету. Відповідно, втрата громадськими об'єднаннями свого авторитету в результаті поширення інклюзивних механізмів у рамках бюджету участі, до певної міри сприяє зміцненню ролі політичних партій.

Бюджет участі є прикладом проблеми легітиматії публічних рішень. На думку членів громадських організацій та асоціацій БУ є механізмом деполітизації суспільних відносин. Беручи участь у дебатах щодо конкретних пропозицій, політики поступово втрачають свої повноваження у здійсненні адміністративної влади. Якщо громадяни розглядають пропозиції у ситуації обмежених ресурсів, то це може налаштувати мешканців одного району проти іншого. Таким чином БУ перекладає на мешканців відповідальність, що лежить насамперед на політичних представниках. Але для останніх БУ означає протилежне: політизацію публічної сфери, заради якої вони готові поступитися частиною своїх прав у законотворчому процесі. Беручись до розподілу бюджетних ресурсів громадяни краще усвідомлюють, в яких жорстких рамках, закріплених законодавством та управлінською практикою, змушені діяти члени представницького органу при вирішенні місцевих проблем.

В свою чергу пересічні громадяни як нові учасники процесу прийняття рішень не визнають важливості ролі різноманітних об'єднань, оскільки для них новий політичний простір є можливістю творити політику. Всупереч твердженням асоціацій про важливість їх експертного знання, вони обвинувачують їх у нездатності займатися будь-чим, окрім захисту власних

інтересів, які справді утруднюють творення політики. Для нових учасників політика більше пов'язана з обговоренням і прийняттям найкращого з можливих рішень, ніж з протестом чи представництвом, що характерно у випадку домінування громадських об'єднань. Виходячи з наявних об'єктивних обмежень (законодавчо визначена компетенція муніципалітету, брак ресурсів) завдяки цьому вдається ділити відповідальність між політиками і громадянами. Поза рамками БУ нові учасники стикаються лише з перешкодами для участі у процесі прийняття рішень, тому вони наполегливо захищають деліберативні практики БУ. Вони не проти асоціацій, але свідомі того, що завдяки інклюзивності процедур асоціації змушені відмовитися від конкуренції між собою і намагаються демонструвати солідність та захист інтересів максимальної кількості мешканців.

Однак не зовсім зрозуміло, яким чином впровадження БУ витіснило громадські об'єднання з нового публічного простору, оскільки значна частина учасників такого експерименту є їх членами. Згідно низки досліджень неорганізовані громадяни мають ті ж самі соціально-демографічні характеристики, що й члени асоціацій, хоча вони менш активні в обговореннях, ніж члени асоціацій [8].

Отже, з одного боку інклюзивний принцип БУ до певної міри обмежує рамки публічних дискусій, утримуючи неорганізованих громадян від обговорення більш комплексних проблем, що стосуються основ політичного ладу країни і активно піднімаються різноманітними громадськими об'єднаннями. Однак саме дебати щодо конкретних питань, з якими мешканці постійно стикаються у повсякденному житті, дають можливість громадянам брати участь у творенні політики. Іншими словами, експерименти з бюджетом участі знову звертають увагу до проблеми поглиблення індивідуалізації сучасного суспільства, що загрожує розширенню прав і можливостей колективів [14, р. 2032]. БУ пропонує новий спосіб формулювання публічного інтересу, базованого на деліберативних практиках, що актуалізує конфлікт між принципами представницької та деліберативної демократії. Незважаючи на переваги широкої участі слід визнати, що якщо громадяни не можуть дискутувати та змінювати правила, а процедури прийняття рішень непрозорі, то БУ може стати новою формою політичного панування, що немає нічого спільного з процесом демократизації. Тому громадські організації відіграватимуть важливу роль, оскільки здатність суспільства до самоорганізації, що на сьогодні проявляється в об'єднанні зусиль індивідів, дає змогу контролювати діяльність органів публічної влади.

Список використаних джерел

1. Baiocchi G. Participation, activism, and politics: the Porto Alegre experiment and deliberative democratic theory // *Politics & Society*. – 2001. – Vol.29. – №1. – P.43–72.
2. Baiocchi G. *Militants and citizens*. – Stanford, CA: Stanford University Press, 2005. 248 p.
3. Bassoli M. Participatory budgeting in Italy: an analysis of (almost democratic) participatory governance arrangements // *International Journal of Urban and Regional Research*. – 2011. – Vol.36. – №6. – P.1183–2003.
4. Cohen J., Arato A. *Civil society and political theory*. – Cambridge, MA: MIT Press, 1997. – 771 p.

5. Cruikshank B. Inclusion and democracy // *American Political Science Review*. – 2002. – Vol.96. – №1. – P.200–201.

6. Dewey J. *The public and its problems*. – Athens, OH: Ohio University Press, 1954. – 304 p.

7. Eliasoph N. *Avoiding politics: How Americans produce apathy in everyday life*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998. – 330 p.

8. Ganuza E., Frances F. The deliberative turn in participation: the problems of inclusion and deliberative opportunities in participatory budgeting // *European Political Science Review*. – 2012. – Vol.4. – №2. – P.283–302.

9. Gellner E. *Conditions of liberty: Civil society and its rivals*. – N.Y.: Penguin Books, 1996. – 240 p.

10. Habermas J. *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. – Cambridge MA: MIT Press, 1996. – 636 p.

11. Habermas J. *The structural transformation of the public sphere. An inquiry into a category of bourgeois Society*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 328 p.

12. Hirst P. *Associative democracy. New forms of economic and social governance*. – Cambridge: Polity Press, 1994. – 230 p.

13. Newton K. Institutional confidence and social trust: aggregate and individual relations / Torcal M., Montero J. R. *Political disaffection in contemporary democracies*. – London: Routledge, 2006. – P.81–100.

14. Novy A., Leubolt B. Participatory budgeting in Porto Alegre: social innovations and the dialectical relationship of state and civil society // *Urban Studies*. – 2005. – Vol.42. – №11. – P.2023–2046.

15. Warren M. *Democracy and association*. – Princeton, NJ: Princeton University Press, 2001. – 265 p.

16. Young I. M. *Inclusion and democracy*. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 304 p.

Ishcheikin K. Y., the People's Deputy of Ukraine (Ukraine, Kyiv), vppp.idp@gmail.com

Correlation between collective and individual in participatory budgeting procedures

The theoretical ground for the differences between the interests of individuals and public associations in the course of deliberation procedures is analyzed. A new institutional framework, proposed by participatory budgeting, structures discussions in the public sphere without the help of special intermediaries – collective participants. The disadvantages of the association participation in public discussions are their gradual loss the connection with citizens, blurring of responsibility, the formation of an opaque environment. At the same time, individuals are characterized by excessive self-interest and lack of knowledge and skills for debate. In addition, the isolation of deliberative practices from the participation of social movements and civic organizations leads to the depoliticization of public discourse. It is noted that inability of citizens to influence the rules of discussion and the opacity of decision-making procedures can transform participatory budgeting into a new form of political domination, which has nothing common with the process of democratization.

Keywords: participatory budgeting, inclusion, deliberative democracy, citizens, civil associations, participation.

* * *

УДК 323.21

Карпак О. М.,
кандидат політичних наук, доцент кафедри
політології та права, Ніжинський державний університет
ім. М. Гоголя (Україна, Ніжин), kama21@ukr.net

Політична адаптація особистості (ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ)

Визначено і проаналізовано групи факторів, умови та складові, які обумовлюють характер і перебіг процесу політичної адаптації особистості. Зокрема групи факторів, що впливають на її адаптивні можливості. Суб'єктивні фактори – мотиваційний, оцінно-ціннісний чинники; конструктивно-деструктивні внутріособистісні орієнтаційні фактори, віковий чинник орієнтований на інноваційні та традиційні цінності; об'єктивні, зовнішні, соціально-політичні чинники що впливають на особистість.

Зовнішні соціально-політичні фактори: існуючий політичний режим в суспільстві; нормативний, політико-правовий фактор що регламентує і регулює систему політико-адаптивних відносин; чинник суперечності в системі влади на загальнодержавному і регіональному рівнях; деструктивні чинники, заданих внутрішньополітичними ускладненнями умов функціонування політичної системи, інститутів влади та суспільства в цілому.